

ZINĀTNES DZĪVE

SIEF 13. KONGRESS GETINGENĒ*

Laikā no 2017. gada 26. līdz 30. martam Getingenē, Vācijā, norisinājās SIEF (*International Organization on Ethnology and Folklore*/ Starptautiskā etnoloģu un folkloristu biedrība) 13. kongress, kura tēma – “Mājoklis. Krīze, amatniecība, radošums” – šoreiz bija veltīta daudzveidīgām (iz)dzīvošanas praksēm.

Ir jumts virs galvas, dot pajumti, justies kā mājās, apmesties, pacelt cepuri, laist saknes – šos un citus izteicienus ikdienā izmantojam, lai raksturotu mājokli un attieksmi pret to. Mēs irējam un mantojam, tupam mājās, būvējam un pārbūvējam, mēs uzņemam viesus un dodamies ciešos, mēs varam tikt uzņemti, institucionalizēti un internēti, mēs esam stingri nocietinājušies vai izvēlējušies māju uz riteņiem vai ūdens. Daži dzīvo greznībā, citi bēg un rod patvērumu teltīs, zem kokiem vai kalnos, daloties stāstos par mājām, kas atrodas karu un katastrofu skartajās zemēs. Vēsture un mūsdienas apliecina, ka nekas nav drošs šajā pasaulē, – iedzīvotāji kļūst par bēgļiem, un tradīcijām paveras improvizāciju iespējas.

Kongresā etnologi, folkloristi un citi pētnieki caur mājokļa prizmu atkārtoti izvērtēja nozares klasiskās, centrālās tēmas: amatniecība – māja, naratīvs – rituāls, dzimtene – mājas, meklējot atbildes uz vairākiem jautājumiem. Kā rodas izaicinājumi, mainot izpratni par labām, efektīvām, ekonomiskām, saderīgām vai ekoloģiskām mājām savienojumā ar ēku drošības jautājumiem, viesmīlību un robežu iezīmēšanu, īpašumtiesībām un koplietošanu? Kā amatnieki un dizaineri, arhitekti, plānotāji un politikas veidotāji uztur un pārveido lauku un pilsētu vidi? Kāda veida sadarbība un pretnostatījums rodas starp plānoto un paša veidoto piemērotāko mājokli? Kā kultūras mantojums mijiedarbojas ar jēdzieniem par mājām un piederību, par pagātnes struktūrām un dzīvesveidu, kas ieviesti mūsdienās? Kā tie tiek pārstāvēti muzejos un arhīvos? Kā dzīvošanu iezīmē ikdienas maltīte un svētku rituāli?

---

* LETONIKA Raksta autorei bija iespēja piedalīties SIEF 13. kongresā, pateicoties Valsts pētījumu programmai “Letonika”. Raksts sagatavots, izmantojot konferences materiālus, kas publicēti krājumā *Ways of Dwelling. Crises, craft, creativity. 13th SIEF Congress Göttingen, Germany March 26th–30th 2017*. SIEF, 2016. 220 p.

Viena no māju izveides iespējām ir naratīvs, kurā vārdos ietērpts veids, kāds mājoklis varētu būt vai kādam tam būtu jābūt. Stāstījumos mājoklis atklājas arī kā telpa, kurā risinās vardarbība – no naratīviem par verdzību līdz stāstiem par vardarbību ģimenē. Masu medijos asociācijas ar vārdu “mājoklis”, “mājas” svārstās starp sajūtām par spokiem un idilli, komfortu un garlaicību. Vēlēšanās bēgt no mājām un dzīvot citādi rada stāstus, kas apšaubā iesakņojušos priekšstatus par to, kā mums vajadzētu dzīvot un veidot sadzīvi, tiecoties pēc ētiskām un materiālām inovācijām. Zināmos stāstus var papildināt jauni, iedvesmojot ar mājokļa tēmu saistīto etnogrāfiju sadarbībā ar sapņotājiem un praktiķiem izstrādāt un veidot konkrētas alternatīvas iespējas.

Angļu valodā vārds *dwelling* (mājoklis, apdzīvotība, dzīvošana) vienlaikus ir gan darbības vārds, gan lietvārds. Tas atspoguļo mājokli un tā veidošanu materiālā un nemateriālā plāksnē; zināšanas un praksi, kas nepieciešamas amatniekiem; pieredzi hronoloģiskā un telpiskā diskursā. Mājokļa veidošana ir sociālu un fizisku, radošu un kritisku prasmju kopums, kas atstāj ietekmi uz ainavu un vidi. Ainava ir apdzīvotības rezultāts. Apdzīvot nozīmē piešķirt telpai nozīmi, personificēt to, pārvērst vietu par mājām, lai arī īslaicīgi.

Vēsturiski māju asociēšana ar konkrētām tautām bija nozarē domnējošais uzskats, kas nav izturējis laika pārbaudi. Mājas ir relāciju ietverošs koncepts – tas sniedz patvērumu vieniem, bet izslēdz citus. Pārejas posmā no dzīves būdās uz mājām un savrupmājām ir novilkta robežas starp iekštelpu un ārtelpu, savējiem un svešiem, kā arī dzimumu atbildības sfērām, kas laika gaitā nostiprinātas vai apstrīdētas un kas izpaužas neskaitāmos priekšmetos, kas liecina par dzīvesveidu un tā estētiskajām izpausmēm. To visu var iznīcināt viens militārās aviācijas trieciens vai cunami.

SIEF 13. kongress pavēra iespēju vairāku zinātnes nozaru speciālistiem – etnologiem, folkloristiem, sociologiem, vēsturniekiem u.c. – dalīties pētījumu rezultātos par neskaitāmiem mājokļu, apdzīvotības un dzīves veidiem, sadzīvošanas praksēm, simbolisko robežu marķējumiem starp savējiem un svešiem un tamlīdzīgiem tematiem. Šīs tēmas tika risinātas 15 paneļos. Starp plašāk apmeklētajiem minams panelis “Arhīvi”, kurā analizētas problēmas, saistītas ar materiālā un nemateriālā kultūras mantojuma arhivēšanas tradīcijām un institucionālo un individuālo arhivēšanas prakšu nākotni. Tajā piedalījās Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta (LU LFMI) folkloristi Aigars Lielbārdis, Uldis Ķīrīsis, Sanita Reinsone un Rita Treija. Videi veltītajā panelī, kurā Latviju pārstāvēja LU LFMI direktore Dace Bule, diskutēja par mā-

jokli un apdzīvotību vides, ainavas un ekosistēmas izmaiņu kontekstā. Uzturs kongresa tēmas ietvaros vērtēts no šādu tēmu skatpunkta – ēdiena gatavošana un izplatības areāls, ēdiens kā kultūras mantojums ar atbilstošām praksēm un ticējumiem, uz to vērstā politika un sabiedrības bažas. Plaši pārstāvētajā panelī “Mājas” mājoklis aplūkots lielā kontekstu daudzveidībā – kopdzīve, māja kā telpa un materiālās kultūras artefakts, mājas un pārnākšanas koncepti. Mājokļa materiālie aspekti – kultūras un sabiedrības radītie fiziskie objekti, arhitektūra, resursi un telpa un to radīšanas, izmantošanas un aizsardzības prakses – vērtēti panelī “Materiālā kultūra un muzeji”. Iepriekšējā SIEF kongresa jaunievedums, migrācijas problemātikai veltītais panelis, vērtēja mājas caur pārvietošanās prizmu – bēgļu, minoritāšu un visu ceļā esošo cilvēku izaicinājumi un sapņi; migrācijas un mūsdienu mobilitātes atstātās sekas uz kultūru, politiku un ekonomiku. Tematiski daudzveidīgs bija mantojuma problemātikai veltītais panelis, kurā vērtēts mantojums un mantojuma veidošanas procesi un prakses, ietverot politikas veidošanu tādās jomās kā nemateriālais un materiālais kultūras mantojums, kolektīvā atmiņa un atcerēšanās, mantojuma izmantošana. Šajā panelī piedalījās apskata autore, LU LVI pētniece Ilze Boldāne-Zeļenkova, un Ieva Garda-Rozenberga no LU LFMI. Izaicinājumi pilsētas izpētei kongresa tematikas kontekstā publicēti panelī ar analogu nosaukumu.

Kongresa programmas ietvaros delegātiem bija iespēja noklausīties četrus pamatreferātus: Dirka Jana Visera (*Dirk Jan Visser*) un Jana Rothuizena (*Jan Rothuizen*) stāstījumu par izstrādāto virtuālo instalāciju “Bēgļu republika”, Kentas Universitātes profesora Žoao de Pina-Kabrāla (*João de Pina-Cabral*) priekšlasījumu “Zināmas personas tumšajos laikos”, Trevora Mārčenda (*Trevor Marchand*, SOAS Londonas Universitāte) referātu “Endrū Omodings: mājoklis mākslas darbos” un Malmes Universitātes profesores Majas Povrzanovičas Frikmānes (*Maja Povrzanović Frykman*) personīgajā pieredzē balstīto vērtējumu “Pāretniskā dzīvošana un vienojošie objekti: etnoloģijas pienesums kritiskai migrācijas izpētei”. Kongresa darbu noslēdza Tibingenes Universitātes profesora Hermaņa Bauzingerā (*Hermann Bausinger*) priekšlasījums “*Dwellings and Dwindlings*” un Beātes Binderes (Humbolta Universitāte) un Valtera Leimgrūbera (Bāzeles Universitāte) sniegtais ziņojums, kurā iezīmētas kongresa tematikas noslēdzošās perspektīvas.

Paralēli referātu sadaļai kongress piedāvāja arī plašu posteru sesiju un audiovizuālo programmu, kas ietvēra lielu kongresa tēmai pielāgotu materiālu daudzveidību. Programmas kuratori no milzīga pieteikumu skaita bija izvēlējušies labākās filmas, fotogrāfijas, video instalācijas un

prezentācijas. Filmu programma tika veidota atbilstoši tēmām – krīze, vienmērīgums, alternatīvie mājokļi, dzīvesveids, atmiņas objekti, arhitektūra, migrācija un amatniecība.

Kongresa ietvaros notika arī grāmatu izstāde, kurā bija iespējams apskatīt un iegādāties nozares speciālistu jaunākos darbus, kas izdoti tādās izdevniecībās kā *WAXMANN*, *LIT VERLAG*, *BERHAHN*, kā arī SIEF izdevumus *Ethnologia Europea* un *Cultural Analyses*.

SIEF 13. kongresa tēzes u.c. materiāli publicēti krājumā *Ways of Dwelling. Crises, craft, creativity. 13th SIEF Congress Göttingen, Germany March 26th–30th 2017*. SIEF, 2016, tie pieejami arī organizācijas mājaslapā <http://www.siefhome.org/congresses/sief2017/index.shtml>.

Nākamais SIEF kongress notiks 2019. gada jūnijā Spānijas pilsētā Santjago de Kompostela.

Ilze Boldāne-Zeļenkova

REĢIONA IZPĒTEI VELTĪTA KONFERENCE ŠAUĻOS*

Šauļu Universitātes Humanitāro pētījumu centrs 2017. gada 30. un 31. martā rikoja 6. starptautisko starpdisciplināro konferenci “Reģions: vēsture, kultūra, valoda”. Piedalīties bija ielūgti pārstāvji no dažādām pētniecības jomām un vairākām valstīm – lielākoties no Lietuvas un Latvijas, bet bija pārstāvētas arī Azerbaidžānas, Horvātijas, Krievijas, Slovēnijas, Vācijas un Zviedrijas augstskolas vai citas pētnieciskās iestādes. Šo valstu dažādība skaidrojama ar Šauļu Universitātes kādreizējo studentu izcelsmes valstīm vai vietām, kur absolventi tagad strādā un veic pētījumus, kā arī ar organizatoru speciāli ielūgtiem ārzemju kolēģiem – sadarbības partneriem. No Latvijas piedalījās Daugavpils Universitātes, Latvijas Kultūras akadēmijas, Latvijas Universitātes fakultāšu un pētniecisko institūtu, Latvijas Kara muzeja, LU Latviešu valodas institūta un Liepājas Pedagoģijas universitātes zinātnieki.

Konference iesākās un noslēdzās ar plenārsēdēm, bet pa vidu darbs notika četrās paralēlās sekcijās, kas bija veltītas reģiona izpētei vēsturē un militārajā vēsturē, lingvistikā un literatūrā, kultūras un mākslu vēsturē, kā arī sociālajās zinātnēs. Ievada plenārsēdē referēja gan Lietuvas pētnieki, gan viesi no Horvātijas un Latvijas. Mūsu valsti šajā sadaļā

* Raksta autores piedalījās konferencē projekta “Latvijas vēsture: kultūrvēsturiskā vide un sociālpolitiskās norises Baltijas jūras reģiona kontekstā” (VPP Letonika) ietvaros.